

Όμηροι αύξοντος πρωτογονισμού (Χρήστος Γιανναράς)

Categories : [ΚΟΙΝΩΝΙΑ](#)

Date : Ιανουαρίου 21, 2010

Κάτι έχει αλλάξει στη συμπεριφορά μας. Στη συμπεριφορά του μισού ελλαδικού πληθυσμού τουλάχιστον -δηλαδή των κατοίκων του λεκανοπεδίου- ίσως και ευρύτερα.

Οι αλλαγές στη συμπεριφορά συντελούνται «ανεπαισθήτως», δύσκολα τις εντοπίζουμε όσο «η πόλις μας ακολουθεί», όσο γυρνάμε «στους ίδιους δρόμους, στες ίδιες γειτονιές, στην κώχη τούτη τη μικρή». Πρέπει να συμβεί μια έστω και εφήμερη απομάκρυνση, μετάθεση στο τοπικά και τροπικά διαφορετικό, να είναι και τεταμένη η ευαισθησία, για να «αστράψει» ο νους, να δούμε την αλλαγή.

Στη συμπεριφορά αντανακλάται η νοο-τροπία (ο τρόπος του νοείν). Πρώτα αλλάζει ο τρόπος που καταλαβαίνουμε τη ζωή και τα πραγματικά της δεδομένα, και ύστερα προσαρμόζεται στην αλλαγή η συμπεριφορά αθέλητα, αντανακλαστικά. Και μοιάζει να υπάρχουν δύο κυρίως τρόποι συμπεριφοράς, δύο τρόποι να σκέφτεται και να ενεργεί ο άνθρωπος: Ο τρόπος της χρήσης και ο τρόπος της σχέσης. Ασφαλώς διαπλέκονται οι δύο τρόποι, συνυπάρχουν. Αλλά και διαβαθμίζεται η προτεραιότητα: της χρήσης ή της σχέσης - η διαβάθμιση κλιμακώνει τα επίπεδα της κατά κεφαλήν καλλιέργειας, τελικά και τη διαφοροποίηση των πολιτισμών.

Η προτεραιότητα της χρήσης δηλώνει προβάδισμα της ατομοκεντρικής ανάγκης: των ενορμήσεων αυτοσυντήρησης, κυριαρχίας, ηδονής. Βλέπω και αξιολογώ το κάθε τι γύρω μου, ανθρώπους και πράγματα, με πρώτιστο κριτήριο (ίσως ασυνείδητο) το πόσο χρήσιμα είναι για το άτομό μου, πόσο μπορούν να ικανοποιήσουν την ενστικτώδη ανάγκη μου για αυτεξασφάλιση, επιβολή, απόλαυση. Είμαι υποταγμένος (ανεπίγνωστα, δίχως λογικό έλεγχο) στην απρόσωπη φυσική ανάγκη, υποχείριο της ανάγκης, συμπεριφέρομαι με αντανακλαστικά καταναγκασμού στην ιδιοτέλεια. Η προτεραιότητα της σχέσης δηλώνει ελευθερία από την αναγκαιότητα της ορμής: Για να πετύχω σχέση, με κάποιον ή με κάτι, πρέπει να δεχθώ και να σεβαστώ την

ετερότητά του: το γεγονός ότι είναι κάτι άλλο από προέκταση του εγώ μου, έχει τη δική του ύπαρξη, τις δικές του ανάγκες. Κατορθώνω σχέση, όταν ελεύθερα παρακάμπω την ιδιοτέλειά μου, επειδή ο άλλος ή το άλλο με ενδιαφέρει ως αυτό που είναι και όχι επειδή εγώ το χρειάζομαι. Μόνο ελεύθερος από τις εγωκεντρικές μου ενστικτώδεις ενορμήσεις μπορώ να γνωρίσω πραγματικά την ετερότητα του άλλου, την έκπληξη της μοναδικότητάς του. Να ζήσω τη σχέση, να υπάρξω με την ελευθερία της σχέσης.

Υπήρξαν πολιτισμοί (συλλογικοί τρόποι του βίου) θεμελιωμένοι στην προτεραιότητα του αθλήματος της σχέσης, της κοινωνίας των σχέσεων. Τέτοιον πολιτισμό διαμόρφωσαν για πολλούς αιώνες οι Έλληνες. Σήμερα πανανθρώπινος πολιτισμός (τρόπος του βίου όλων μας) είναι η χρησιμοθηρία, ο ατομοκεντισμός. Μοιάζει ακαταμάχητος, γιατί ευκολύνει και κολακεύει τα αντανakλαστικά της φύσης μας, τις ενστικτώδεις ενορμήσεις μας. Κάποιες κοινωνίες, με ντρεσάρισμα αιώνων στη χρησιμοθηρία, κατόρθωσαν να αξιολογήσουν χρηστικά και την ωφελιμότητα του ελέγχου των εγωκεντρικών ενορμήσεων: να εθιστούν στην ευγενική συμπεριφορά, στην πρόθυμη αλληλεξυπηρέτηση, στην πειθαρχία σε συμφωνημένες αρχές - οι Ελβετοί, οι Φινλανδοί, ίσως και άλλοι.

Εμείς, οι Μετα-έλληνες, δεν κατορθώσαμε τέτοια εξημέρωση της χρησιμοθηρίας. Από τη στιγμή που απολακτίσαμε όσα στοιχεία ελληνικής ταυτότητας έσωζε η λαϊκή μας παράδοση, υιοθετήσαμε την προτεραιότητα του ατομοκεντισμού με αχαλίνωτο πρωτογονισμό. Όσο εξαλείφονται και τα ελάχιστα ίχνη (ψυχολογικής έστω, συναισθηματικής) ελληνικότητας, όσο «εκσυγχρονίζονται» τα σχολεία και ο δημόσιος λόγος από την ακκιζόμενη ψυχανωμαλία των «αποδομιστών» και εθνομηδενιστών, τόσο πιο ασυγκράτητοι γινόμαστε σε χυδαιότητα συμπεριφοράς, σε κτηνώδη ιδιοτέλεια.

Από χρόνο σε χρόνο γίνεται πιο φανερή, αλλά και πιο αυτονόητη η κυριαρχία του νόμου της ζούγκλας: το δίκιο του ισχυρότερου, η καταξίωση του εκβιαστή, η αποτελεσματικότητα της θρασύτητας. Νόμος είναι ο τσαμπουκάς του διαδηλωτή, το εμποδωμένον τα σκολιαρόπαιδα οργανωμένα σε «μαθητικό κίνημα» (!) πριν ακόμη ξετρίψουν στην ανάγνωση και στη γραφή. Η «κατάληψη», ο αποκλεισμός των δρόμων είναι στο σημερινό Ελλαδιστάν η αυτονόητη μορφή «λαϊκής πάλης», δηλαδή ο κτηνώδης εγωισμός των αδίστακτων που εξουσιάζουν βασανίζοντας τους πολλούς.

«Ανεπαισθήτως» αυτός ο πρωτογονισμός της ζούγκλας γίνεται κανόνας γενικής συμπεριφοράς: Ο Μετα-έλληνας οδηγεί, παρκάρει, εισορμά στο λεωφορείο ή στο μετρό, συνωστιάζεται μπροστά σε θυρίδες ή γκισέ, με την αφομοιωμένη πεποίθηση ότι αυτός και μόνο υπάρχει επί της γης, μπροστά στο εγώ του πρέπει να παραμερίζουν όλοι. Είναι ο ευφυέστερος, οι άλλοι όλοι «κορόιδα» – δεν μοιάζει να υπάρχουν καν ποινές για τροχαίες παραβάσεις υπεροπτικής αναίδειας.

Καταλαβαίνουμε τη ζωή και τη συνύπαρξη με κατηγορίες εξουσίας: πόση ισχύ επιβολής διαθέτουμε. Δεν μετράνε οι σχέσεις που κατορθώσαμε, η χαρά της προσφοράς, η ποιότητα η σαρκωμένη στην ανιδιοτέλεια. Ο αναιδής, ο αδίστακτος ισχυρός, είναι στο Ελλαδιστάν ατιμώρητος. Τιμωρήθηκε ποτέ πολιτικός ή συνδικαλιστής ακόμα και για κατάφωρα κοινωνικά εγκλήματα; Και όταν υπάρχουν κάποιοι που απολαμβάνουν «δικαίωμα» ατιμωρησίας, κάθε άλλος με στοιχειώδη συνέπεια στο «κοινωνικό συμβόλαιο» συμπεραίνει ότι αποδείχεται απερίφραστα βλαξ.

Ο ραγδαία συντελούμενος εκβαρβαρισμός των συμπεριφορών στην ελλαδική κοινωνία σήμερα είναι πρόβλημα κυρίως (αν όχι αποκλειστικά) πολιτικό. Δεν έχουμε άλλον τρόπο να αντιμετωπίσουμε νοσηρά κοινωνικά συμπτώματα παρά μόνο τους θεσμούς, δηλαδή την πολιτική. Η ηθικολογία είναι τόσο ανεπαρκής, ώστε η επίκλησή της να καταντάει απάτη. Μόνο με θεσμικά μέτρα τιθασεύεται, παντού και πάντοτε, η αλογία της αντικοινωνικής συμπεριφοράς, ο κτηνώδης εγωκεντρισμός.

Το πολιτικό σκηνικό της μεταπολίτευσης παρήγαγε όχι μόνο το θεσμικό πλαίσιο της ατιμωρησίας κοινωνικών εγκλημάτων, όχι μόνο το «κλίμα» αυτονόητης συλλογικής δουλοφροσύνης απέναντι στη φασιστοειδή ιταμότητα, αλλά και την εμφιατική προβολή και ψυχολογική επιβολή του ανθρωπολογικού τύπου μιας θελημένα προκλητικής, ανεξέλεγκτης αναίδειας. Συμβολικές φιγούρες του παλιμβαρβαρικού ήθους αυτής της περιόδου, καταλύτες για την καθολική επιβολή νομιμοποίησης και εξωραϊσμού της χυδαιότητας, είναι κάποιοι κορυφαίοι του λαϊκισμού πολιτικοί, κάποιοι τηλεπαρουσιαστές, τιμητές τάχα παρεκτροπών και αυθαιρεσίας. Γράφουν ιστορία ντροπιαστικής παρακμής. Και επιμένουν θριαμβικά απτόητοι, πλεονεκτικοί σε φήμη, εξουσία, χρήμα.

Όταν η «δημοκρατία» ταυτίζεται με την καταξίωση αντικοινωνικών συμπεριφορών, την τυραννία του νόμου της ζούγκλας, σε ποιο πολίτευμα να προσβλέψουν οι όμηροι πολίτες;

(Πηγή: "Καθημερινή" 17/1/2010)